

Koncept procjenjivanja razvojnih rizika i sigurnosti djeteta

Seminar za stručne suradnike
u osnovnim i srednjim školama

*Prepoznavanje i procjenjivanje razvojnih rizika i sigurnosti djece:
Pretpostavka unapređenja međuresorne suradnje u zaštiti
dobrobiti djece*

Prof. dr. sc. Marina Ajduković

2020.

Ciljevi programa

Ciljevi programa „Prepoznavanje i procjenjivanje razvojnih rizika i sigurnosti djece: Pretpostavka unapređenja međuresorne suradnje u zaštiti dobrobiti djece”

Povećati kvalitetu stručne podrške i pomoći obiteljima s djecom u riziku:

- Razvojem novih alata za procjenjivanje rizika i sigurnosti djece i praćenje djelotvornosti mjera za zaštitu dobrobiti djece.
- Boljim povezivanjem stručnjaka različitih sektora kako bi se osigurao djelotvoran rad s obiteljima i djecom u riziku.

Očekivani učinci

1. Razvijena standardizirana metodologija i instrumenti za učinkovito pružanje usluga i podrške obiteljima u riziku.
2. Unaprijeđeno znanje i vještine socijalnih radnika i ostalih stručnih djelatnika CZSS (psiholozi, socijalni pedagozi, pravnici) i voditelja mjera stručne pomoći u pružanju učinkovite usluge u radu s obiteljima u riziku.
3. Jači kapaciteti stručnjaka i donositelja odluka u sustavu socijalne skrbi, pravosuđu, odgoju i obrazovanju i zdravstvu za međusektorsku suradnju u procjeni rizika djece u obitelji

Kako ćemo to postići? Po čemu je ovaj program drugačiji/inovativniji?

- Program kontinuiteta
- Akcijski program
- Program suradnje
- Program usmjeren na razvoj i promjene
- Program s čvrstom podrškom nadležnih državnih i strukovnih tijela

Kontinuitet

Nastavak projekata:

- Prevencija separacije i rane intervencije s obiteljima pod rizikom (2006. do 2008.)
- Jačanje kapaciteta sustava socijalne skrbi za provođenje i praćenje mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta u nadležnosti centra za socijalnu skrb (2013. do 2015.)

Postignuća prethodnih projekata

- Kontinuum ugroženog razvojnog rizika (RR) i životne sigurnosti djeteta kao temelj za diferencijaciju mjera stručne pomoći obiteljima
- Izrađena (1) Lista za procjenu sigurnosti i (2) Lista za procjenu razvojnih rizika djeteta za 4 dobne skupine
- Uspostavljene pretpostavke za ujednačenije planiranje i praćenje mjera stručne pomoći roditeljima

Kako osigurati zaštitu dobrobiti djece?

- Roditelji su prvi koji trebaju osigurati dobrobit i cjeloviti razvoj djece
- Stručnjaci različitih sustava se uključuju kad je razvoj i sigurnost djeteta ugrožena zbog zlostavljanja ili/i zanemarivanja

Standardi profesionalnog postupanja i dobre prakse su da u tim situacijama treba:

- Dobro i pravodobno **procijeniti** razinu ugrožavanja djeteta
- Pažljivo **planirati** i pravodobno **poduzeti** odgovarajuće i djelotvorne intervencije umjerena prema obitelji i djetetu
- Sustavno **pratiti** i **evaluirati** djelotvornost i ishode intervencija u smjeru povećavanja djetetove sigurnosti i dobrobiti i smanjivanja razvojnih rizika

- U svakoj od ovih faza je potrebna suradnja među sustavima. Kako uspostaviti „siguran” lanac suradnje za djecu čiji su razvoj i sigurnost ugroženi, ali i po stručnjake koji s njima rade?

Kada su ugrožena prava i dobrobit djece?

- Prava djeteta smatraju se ugroženima ako je
 - skrb o djetetu neodgovarajuća ili
 - ako dijete **ima psihosocijalne poteškoće koje se očituju kroz ponašanje, emocionalne, školske i druge probleme** u djetetovu odrastanju ili ako postoji **vjerojatnost** da će do toga doći (čl.131. Obiteljski zakon, 2015)
- Svatko je dužan prijaviti centru za socijalnu skrb povredu djetetovih osobnih i imovinskih prava (čl. 132, Obiteljski zakon, 2015)

Kako osigurati zaštitu dobrobiti djece?

Stručnjaci različitih sustava se uključuju kad je razvoj i sigurnost djeteta ugrožena

- Stručnjaci zdravstva, predškolskog i školskog odgoja i obrazovanja te policija - **obvezna prijava** sumnje na zanemarivanje i zlostavljanje djeteta
- Stručnjaci socijalne skrbi - **obvezna procjena razvojnog i/ili sigurnosnog rizika i odluka o postupanju**:
 - Nije potrebno daljnje djelovanje
 - Poželjno je daljnje djelovanje u smjeru prevencija mogućih poteškoća i porasta razvojnog rizika pri čemu djeca i roditelji dobrovoljno sudjeluju
 - Potrebno je izricanje ili predlaganje mjera obiteljsko-pravne ili kazneno-pravne zaštite (obavezno sudjelovanje roditelja)
- Stručnjaci pravosuđa - odlučuju o prijedlozima i mjerama koje imaju privremeni ili trajan učinak na ostvarivanje prava roditelja i djece

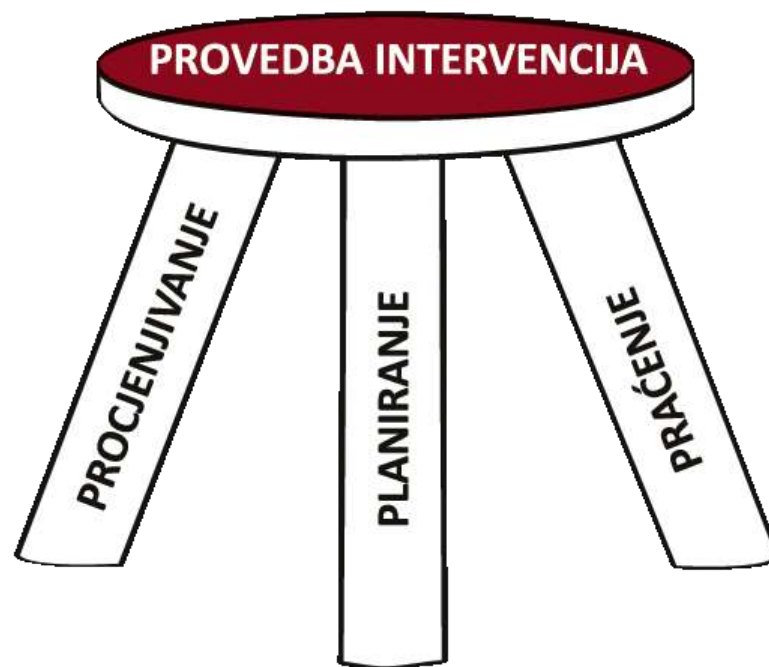
Najbolji interes djeteta i dobrobit djeteta

- višedimenzionalni pojmovi

- Osiguravanje pravilnog i cjelovitog razvoja u sadašnjem trenutku jest najbolji interes djeteta koji se odnosi i na budućnost, a koja proizlazi iz sadašnjih uvjeta.
- Ostvarivanje dječjih prava kroz mogućnosti cjelovitog i usklađenog razvoja potencijala, optimalno funkcioniranje i iskustva djece.
 - Razina ostvarivanja može se mjeriti u terminima pozitivnih, ali i negativnih ishoda po dijete.
- Dobrobit djece se ne razlikuje od dobrobiti svih ljudskih bića. Ipak, djeca su puno više ovisna o npr. kvaliteti ishrane i poticajnom okruženju → siromaštvo djece i drugi oblici deprivacije ili ugrožavanja prava i potreba mogu utjecati na cijeli njihov život.
- Sigurnost djeteta uvijek je u sadašnjem trenutku primarni i najbolji interes djeteta.

TRONOŽAC INTERVENCIJA

- Bez jedne noge, intervencija „pada”
- Za provedbu intervencija nužna su tri postupka
- Postupci su međusobno povezani
- Osiguravaju individualizaciju ciljeva, sadržaj i evaluaciju stručnog rada (Sladović Franz, 2015:99)

Procjenjivanje

Svrha procjene

- ukazati na potrebe koje zahtijevaju specifičnu intervenciju, a koja treba biti vođena individualiziranim ciljevima
- identificirati prednosti i snage koje se mogu iskoristiti u savladavanju rizičnih čimbenika
- povećati vjerojatnost pravilnog odlučivanja i postupanja

Ciljevi zaštite djece

- I. minimaliziranje opasnosti za dijete
- II. maksimaliziranje njegove dobrobiti

Liste za procjenu i instrumenti - pomažu u procesu donošenju odluka tako da stručnjak dođe do odluke na objektivnan, sustavan, osnažujući i sveobuhvatan način.

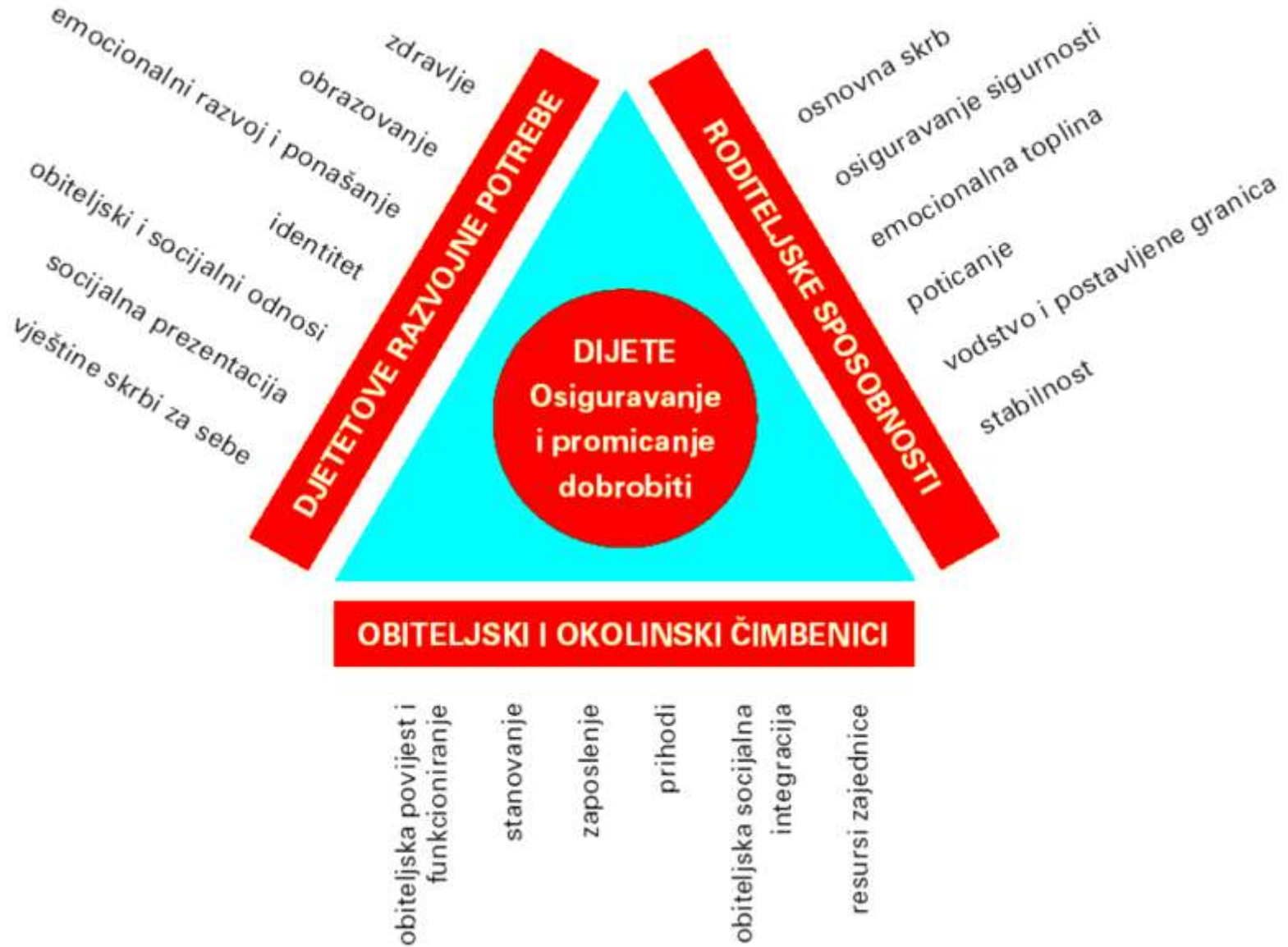
Intuitivno razmišljanje uvijek treba uzeti kao vrijedno polazište za provjeru ideja, odnosa i mogućih profesionalnih smjernica, no analitičko mišljenje, usprkos mnogim mogućnostima pogrešnog zaključivanja, pruža višu kvalitetu rada korisnicima (Sladović Franz, 2011.).

Svako je predviđanje djetetove buduće dobrobiti nesavršeno, nema „staklene kugle”!

“Trokut procjenjivanja” kao polazište procjene rizika za ugroženi razvoj djeteta u obitelji

- “Trokut procjenjivanja” uključuje procjenu poteškoća djeteta i kvalitetu odnosa dijete-roditelj, kao i roditeljske sposobnosti.
- Procjena djeteta se poduzima kako bi se utvrdili tjelesno ili razvojno zaostajanje, te kognitivno, emocionalno, socijalno i ponašajno funkcioniranje djeteta.
- Problemi u tim područjima mogu ukazati na posebne potrebe djeteta kojih roditelj treba biti svjestan.

TROKUT PROCJENJIVANJA

Načela „trokuta procjenjivanja“

- Usmjeren je na dijete i utemeljen je na dječjem razvoju
- Ekološki pristup područjima procjene rizika:
 - Roditelj/obitelj
 - Dijete
 - Okruženje
- Procjena se
 - temelji na snagama i poteškoćama
 - temelji na međuresornoj suradnji u procjenjivanju i osiguravanju usluga
 - kontinuirani je proces, a ne jedan „događaj“
 - provodi se paralelno s drugim akcijama i uslugama
 - rukovodi se na praksi utemeljenoj na dokazima

Roditelj

Dvije skupine okolnosti značajnih za procjenu **rizika roditelja**

- Nepromjenjive – neke činjenice i obilježja iskustva roditelja
 - Nisko obrazovanje
 - Intelektualna ograničenja roditelja
 - Roditelj zlostavljan u djetinjstvu
 - Povijest zloupotrebe psihoaktivnih tvari
 - Prethodne mjere u funkciji zaštite djece u obitelji
 -
- Promjenjive – znanje, stavovi, uvjerenja i **ponašanje roditelja**
 - Razina stresa i način suočavanja sa stresom
 - Slabo znanje o dječjem razvoju koje dovodi do toga da su očekivanja od djeteta neodgovarajuća
 - Slabe roditeljske vještine
 - Nasilni odgojni postupci
 - Pozitivan stav prema tjelesnom kažnjavanju
 - Uvjerenje da djeca rade neke stvari namjerno i optuživanje djece da su isprovocirala tjelesno ili drugo kažnjavanje

Dijete

Dvije skupine okolnosti značajnih za procjenu rizika djeteta:

- Nepromjenjive - neka obilježja djeteta (npr. invaliditet, slabe kognitivne sposobnosti)
- Promjenjive – ponašanje i doživljavanje
- Promjenjive okolnosti su istodobno
 - Pokazatelji trenutne razine ugroženosti dobrobiti djeteta
 - Čimbenici rizika budućeg ugroženog razvoja

Primjer

- Školski neuspjeh ili napuštanje škole djeteta prosječnih kognitivnih sposobnosti su i pokazatelji da je dijete bilo izloženo nekim nepovoljnim okolnostima (npr. zanemarivanju ili izloženosti nasilju u obitelji), ali ova okolnost je i povećani rizik za pojavu internaliziranih (depresivnost, anksioznost) ili eksternaliziranih problema (kockanje, nasilno ponašanje)

Novi instrumenti

Procjenjivanje

- Lista za procjenu sigurnosti
- Lista za procjenu razvojnih rizika djeteta za četiri dobne skupine
- Lista za procjenu ugroženosti psihosocijalne dobrobiti djeteta u situacijama konfliktnog razdvojenog roditeljstva

Kontinuum ugroženog razvojnog rizika (RR) i životne sigurnosti i intervencija u nadležnosti CZSS-a

NEMA RR	NIZAK RR	SREDNJI RR	VISOK RR	SIGURNOSNI RIZIK
Nema potrebe za djelovanjem	Mjera upozorenja sa ili bez upućivanja roditelja na savjetovanje, edukaciju, liječenje	Mjera stručne pomoći roditeljima blažeg intenziteta Provodi se kraće ili dulje vrijeme neposredno u obitelji Temelji se na stručnom vođenju, podršci, savjetovanju, liječenju, edukaciji roditelja Obavezan individualni plan mjere	Mjera intenzivne stručne pomoći roditelja kao prevencija izdvajanja djeteta Obavezan individualni plan mjere ili Izdvajanje djeteta iz obitelji (obavezan individualni plan skrbi za dijete u alternativnoj skrbi)	Mjere zaštite od neposrednog ugrožavanja života djeteta u obitelji • Plan sigurnosti (PS) • Moguće istodobno izricanje mjera stručne pomoći i PS • Zabrana približavanja djetetu ili Žurno izdvajanje djeteta iz obitelji

Liste za procjenu razvojnih rizika djeteta

Lista se sastoji od dva indeksa:

1. Čimbenika rizika zbog obiteljskog okruženja i obilježja roditelja

(obiteljski kontekst, objektivna ograničenja roditelja, roditeljske kompetencije, poteškoće mentalnog zdravlja/psihičke smetnje, društveno neprihvatljiva rizična ponašanja, nepovoljna povijest roditelj)

2. Čimbenika rizika zbog obilježja djeteta i njegovog ponašanja

(tjelesni i kognitivni razvoj, privrženost, internalizirani i eksternalizirani problemi, poteškoće u obrazovanju, komunikacijske i socijalne vještine...)

3. Lista snaga obitelji

Primjena Liste je propisana Pravilnikom o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta (Narodne novine, br. 123/15)

Primjena Liste za procjenu razvojnih rizika

Primjeri iz analize slučajeva

Procjenjivanje u situacijama

- Loš školski uspjeh i rizična ponašanja djece
- Neuključenost roditelja u obrazovanje djeteta, nedostatna higijena i slabija socijalna uključenost djece
- Dugotrajno nerazriješen konfliktan odnos između roditelja; opetovana obraćanja CZSS zbog teškoća oko kontakata s djetetom
- Nasilje u obitelji (između roditelje ili između članova obitelji)
- Zanemarivanje emocionalnih potreba djeteta
- Nasilni odgojni postupci

U postupcima

- Odlučivanja o mjerama u nadležnosti CZSS
- Završetak i evaluacija učinaka mjera

Problemi u ponašanju djece i mladih kao pokazatelj razvojnog rizika

- Problemi u ponašanju djece i mladih predstavljaju nadređeni pojam koji supsumira široki raspon štetnih ponašanja - od rizičnih ponašanja, teškoća pa do poremećaja u ponašanju
- Krovni pojam za kontinuum različitih oblika ponašanja od jednostavnijih, manje težine i opasnosti / štetnosti za sebe ili druge, do onih propisima definiranih i/ili sankcioniranih i, često, težih po posljedicama i potrebama za tretmanom
- Uz takva ponašanja vezane su posljedice i stanja koja treba usmjeravati, mijenjati i/ili rješavati, a kojima se bave stručnjaci različitih struka i u različitim područjima
- Korištenje pojmova koji se odnose na probleme u ponašanju djece i mladih je opisano u *Standardi za terminologiju, definiciju, kriterije i način praćenja pojave poremećaja u ponašanju djece i mladih* (2011).

Opći kriteriji definiranja problema za sve sustave

- Trebaju dati odgovore na pitanja o kakvoj je teškoći / problemu riječ u odnosu na sredinu, situaciju, kulturu, dob, zakonske norme, očevidnost i utjecaj na osobu i druge pojedince / skupine (svakako, treba uključiti i bavljenje rizičnim činiteljima za razvoj djeteta, koji proizlaze kako iz samog djeteta, tako i iz njegova okruženja):
 - treba postojati **jasna posljedica** po dijete ili druge pojedince / skupine
 - **odstupanje treba biti značajnije od uobičajenog i društveno prihvaćenog** za određenu sredinu, dob i spol djeteta te situaciju (usklađenost kronološke, mentalne, obrazovne, emocionalne i socijalne dobi djeteta)
 - **ponašanje ukazuje na nepovoljan razvoj djeteta / mlade osobe** u budućnosti bez društvene pomoći / stručne intervencije
 - procjena **obilježja ponašanja u odnosu na vrstu, intenzitet, odnosno težinu, učestalost, trajanje i složenost**
- **Procjenu uvijek treba raditi timski**, što znači uključiti više stručnjaka, ali i roditelje samog djeteta / mlade osobe te u odnosu na više različitih sredina (obitelj, vrtić / škola, lokalna zajednica). Pritom se uz rizične treba usmjeriti i na procjenu zaštitnih činitelja.

Rizična ponašanja

- Ponašanja kojima dijete/mlada osoba dovodi u opasnost prvenstveno svoje, ali i tuđe zdravlje, fizički i psihički integritet, imovinu
- Posljedice tog ponašanja su niskog intenziteta u sadašnjosti, ali predstavljaju podlogu za nepovoljne ishode u budućnosti.
- Neposredne posljedice i prijetnje su veće za samo dijete nego za druge pojedince i skupine. Radi se o ponašanjima koja zahtijevaju reakciju, prije svega obitelji i drugih osoba iz djetetovih redovitih životnih sredina kao i stručnjaka iz nekog specifičnog područja.
 - Primjerice: markiranje, neučenje, kršenje pravila u školi i kući, eksperimentiranje s cigaretama, drogom, povremeno pijenje alkohola, suprotstavljanje autoritetu, neki oblici rizičnog spolnog ponašanja, nedozvoljeni kasni izlasci...

Teškoće u ponašanju

- Ponašanja kojima osoba krši društvene i/ili zakonske norme i koja se pojavljuju u više različitih sredina kroz određeno vremensko razdoblje ili iznenada. Posljedice tog ponašanja traže stručnu intervenciju, iako, ponekad za sredinu, a i za osobu, razina opasnosti u sadašnjosti ne mora biti visokog intenziteta, ali može predstavljati ozbiljnu prijetnju za budući razvoj.
 - Primjerice: krađa, bježanje, skitnja, napuštanje škole, vožnja bez dozvole, pojedinačni nasilni ispadi, veći disciplinski prekršaji u školi...

Poremećaji u ponašanju

- Ponašanja kojima osoba kroz duže vrijeme i intenzivno ugrožava svoje svakodnevno funkcioniranje na više životnih područja i/ili ugrožava druge, odnosno imovinu
- Posljedice tog ponašanja su brojne i izrazito negativne, kako u sadašnjosti, tako i u budućnosti, te kako za samo dijete, tako i za druge pojedince i skupine
- Radi se o ponašanjima koja zahtijevaju reakciju specijaliziranih stručnjaka i institucija, u pravilu iz više sektora istovremeno
 - Primjerice: teža kaznena djela i prekršaji (npr. provale, razbojništva, nasilje, preprodaja droge, silovanja), ovisnosti, nerad i skitnja u kombinaciji...

Specifični kriteriji za probleme u ponašanju: *Odgoj i obrazovanje (1)*

- Teškoće u učenju i izgradnji adekvatnih odnosa u školi (predškolskoj ili odgojnoj ustanovi) te neprimjereni oblici ponašanja, koja mogu biti uvjetovana specifičnom osobnošću djeteta te odgojnim, socijalnim, ekonomskim, kulturalnim i jezičnim čimbenicima, ali bez utvrđenih intelektualnih, senzornih ili drugih zdravstvenih teškoća kao podloge problema

Specifični kriteriji za probleme u ponašanju: *Odgoj i obrazovanje (2)*

Obratiti pozornost na:

- emocionalna stanja i pojavu tjelesnih simptoma
- vrstu rizičnog ponašanja ili teškoća u ponašanju
- intenzitet ponašanja na kontinuumu težine od blagog, umjerenog do teškog (pritom se kao kriterij težine često uzimaju posljedice po dijete ili sredinu)
- učestalost / frekventnost ponašanja: pojedinačni čin, povremeno, često, stalno (naravno da ovaj kriterij ne vrijedi za sva ponašanja, primjerice, ubojstvo)
- trajanje ponašanja: duže trajanje (6 mjeseci i više) ili nagla promjena u ponašanju (tada je riječ o problemima prilagodbe, a ponašanja su identičnog oblika i vrste)
- udruženost više vrsta problema (loš uspjeh, markiranje, ovisnosti, agresija prema ljudima, uništavanje imovine, kršenje pravila u školi)
- činjenicu da je riječ o više nego prolaznom, očekivanom odgovoru na stresne uvjete u okolini
- činjenicu da redovite intervencije škole / ustanove ili roditelja nisu dale očekivane rezultate

Primjer: Markiranje

- Riječ je o ponašanju koje, samo po sebi, ne predstavlja problem u ponašanju jer se, najčešće, događa i prolazi kao obilježje uobičajenog razvoja svakog učenika
- Međutim, nerijetko, može se raditi o problemu u ponašanju učenika i to ako dovodi do štetnih posljedica za samog učenika (neučenje, loše ocjene, skitnja, vršnjaci DNP). Tada je takvo ponašanje najčešće učestalo i intenzivno te dužeg vremenskog trajanja
- Uz to ponašanje počinju se javljati i neki drugi problemi u ponašanju (najčešće nije riječ o izoliranom ponašanju, već se javljaju i ponašanja poput skitnje, teškoća u učenju, laganja, kršenja pravila u obitelji i školi, povremenog alkoholiziranja ili eksperimentiranja s drogama i sl.)
- **Samo jedno ponašanje koje je epizodnog karaktera ili povremeno najčešće ne predstavlja problemsko ponašanje**

Specifični kriteriji: *Zdravstvo (1)*

- Pojam „poremećaj ponašanja” se smije koristiti samo uz različite klasifikacije psihopatologije (npr. DSM-V, 2014.) i njegovo korištenje pretpostavlja identifikaciju većeg broja točno određenih kriterijskih ponašanja koja traju određeno vrijeme
- U Hrvatskoj se koriste precizni kriteriji za poremećaje ponašanja (ophođenja) iz ***MKB-10 klasifikacije (F90-F98)***, a obuhvaćaju nedovoljno kontrolirano ponašanje (eksternalne poremećaje i pretjerano kontrolirano ponašanje (internalne poremećaje)

Specifični kriteriji: *Zdravstvo* (2)

- Eksternalni poremećaji
 - hiperkinetski poremećaji koje obilježava slaba pozornost i pojačana aktivnost (ADHD)
 - poremećaji ophođenje u užem smislu kao što je agresivnost, nedruštvenost, prkosno ponašanje
 - zajedničko tim poremećajima je nepriznavanje društvenih normi i potrebe drugih ljudi
 - učestalost – kod dječaka 4 do 16% populacije, kod djevojčica 1,2 do 9% (prema Begić, 2011)
- Internalni poremećaji
 - depresivnost, anksioznost, socijalna povučenost, tikovi, eneureza, enkopreza...

Interaktivni učinak čimbenika rizika (1)

- Ako je prisutan jedan ili dva čimbenika rizika, njihov učinak na razvoj djeteta je mali i može se lakše kompenzirati čimbenicima zaštite
- Povećanjem broja rizičnih činitelja na 3 ili 4 rizik se ubrzano povećava, no daljnje povećanje broja čimbenika rizika preko 5 tek neznatno pridonosi složenosti i težini očitovanja problema/poremećaja u ponašanju djeteta/adolescenata
- Niti jedna pojedinačna nepovoljna okolnost sama po sebi ne dovodi do negativnog ishoda, već proces interakcije oblikuje ponašanja i stvara probleme tijekom vremena

Planiranje, provođenje i evaluacija ishoda intervencija

Što je opći cilj mjera stručne pomoći roditeljima?

Postići stanje/okolnosti kojim se osigurava dobrobit djeteta.

Put do toga je:

- Promjena obiteljskih okolnosti – ponekad
- Promjena ponašanja roditelja – uvijek
- Promjena ponašanja djeteta – ponekad

Mjera se izriče roditeljima radi zaštite dobrobiti djeteta, što znači da:

- stručnjaci (voditelj slučaja, voditelj mjera) usmjeravaju svoje djelovanje prvenstveno na postizanje promjene kod roditelja koje će dovesti do dobrobiti djeteta
- promjene se moraju moći očitovati (opažati) da bismo znali da se ostvaruju ciljevi mjere

Proces planiranja

U procesu planiranja treba uskladiti

- percepciju roditelja što je problem/poteškoća i mišljenje stručnjaka o nužnim i/ili poželjnim promjenama
- fazu promjene u kojoj je roditelj
- osobne snage, želja i spremnost za promjenom s nužnim i/ili poželjnim promjenama
- metode i načine kako se potrebne promjene mogu postići uzimajući u obzir obiteljske resurse
- prava i potrebe djeteta koje se specifično definiraju u terminima najboljeg interesa i dobrobiti djeteta

Područja u kojima se očekuju promjene

1. Materijalne, stambene i druge značajne okolnosti obitelji
2. Osnovne potrebe djece
3. Odgoj i odnosi s djecom
4. Odnosi među roditeljima/ partnerima i njihovi odnosi sa širom obitelji
5. Specifična ponašanja i poteškoće roditelja
6. Specifična ponašanja djece

1. Materijalne, stambene i druge značajne okolnosti obitelji

- Osigurati pretpostavke za ostvarivanje različitih prava djeteta (npr. urediti osobne dokumente i dokumente djece uključujući zdravstveno osiguranje)
- Poboljšati stambene uvjete (veća sigurnost prostora za dijete, bolje održavanje stana, pronalaženje boljeg stana...)
- Poboljšati materijalnu situaciju obitelji (djelotvornije/ racionalnije raspolagati s novcem, osigurati dodatni prihod u obitelji, rad u vrtu, sezonsko zapošljavanje, aktivno tražiti stabilni radni odnos uključujući prekvalifikaciju)
- Upoznati i koristiti prava i mogućnosti koja obitelj ili pojedini članovi mogu ostvariti (jednokratne pomoći, dječji doplatci, pomoći koje pruža lokalna zajednica...)

2. Osnovne potrebe djece

- Osigurati odgovarajuću ishranu djece (npr. redovito kuhati i osigurati ishranu primjerenu dobi djeteta)
- Uspostaviti i održavati osobnu higijenu i higijenu odjeće djece i roditelja
- Osigurati odgovarajuću zdravstvenu zaštitu djeteta (npr. redoviti odlasci liječniku, pravodobna cijepljenost)
- Osigurati sigurno okruženje djeteta (npr. voditi računa o ogradama balkona i stepenica, pristupu cesti)
- Prilagoditi život obitelji/ roditelja specifičnim zdravstvenim potrebama ili ograničenjima djeteta

3. Odgoj i odnosi s djecom

- Steći uvid i bolje razumijevanje samog sebe i svog ponašanja kao roditelja
- Odgajati djecu bez tjelesno i emocionalno nasilnih postupaka
- Usvojiti i koristiti stabilan odgojni stil i postići dosljednost u odgoju
- Uskladiti odgojne postupke oca i majka te roditelj i drugih članova obitelji
- Uspostaviti dobno odgovarajuće i razumne granice i pravila za dijete, prilagođavati pravila u skladu s razvojem djece
- Izražavati pozitivne osjećaje i privrženost prema djeci
- Održavati redovite i kvalitetne susrete s djecom u skladu s razvojnim potrebama i interesima djeteta (ukoliko je dijete izdvojeno ili živi samo s jednim roditeljem)

3. Odgoj i odnosi s djecom (nastavak)

- Provoditi slobodno vrijeme s djecom primjereno dobi djece i usklađeno s njihovim interesima
- Uspostaviti kvalitetnu komunikaciju s djecom (npr. postavljati otvorena pitanja djetetu o onome što mu se događa i kako se osjeća, pitati dijete za mišljenje, djelotvorno slušati, jasno i argumentirano izražavati pravila i očekivanja od djeteta i slično)
- Uspostaviti i održavati suradnju sa stručnjacima u institucijama značajnim za dijete (predškolska ustanova, škole....)

4. Odnosi među roditeljima/ partnerima i njihovi odnosi sa širom obitelji

- Uspostaviti podjelu posla u obitelji i odgovornosti oko odgoja djece između majke i oca (ili njihovih partnera)
- Uspostaviti kvalitetnu komunikaciju među roditeljima/ partnerima
- Kvalitetno i nenasilno rješavati sukobe u partnerskom odnosu
- Prestati koristiti/ zaustaviti nasilje u partnerskom odnosu
- Uključiti širu obitelji kao sustav podrške roditeljima i djeci
- Uspostaviti (nenasilne) odnose sa širom obitelji (djed i baka; stričevi i...)

5. Specifična ponašanja i poteškoće roditelja

- Briga za mentalno zdravlje i održavanje kontinuiteta medicinskog tretmana u slučaju poteškoća psihičkog zdravlja/ mentalne bolesti (npr. redovita kontrola kod psihijatara, redovito uzimanje propisanih lijekova)
- Uspostaviti i održati apstinenciju od alkohola/ droga
- Ovladati djelotvornim strategijama suočavanja sa stresom
- Ovladati djelotvornim strategijama samokontrole nasilničkog ponašanja
- Uključiti se u programe za specifične poteškoće ponašanja/ psihičkog zdravlja, roditeljstva i slično
- Uspostaviti kvalitetne i podržavajuće socijalne/ bliske odnose (npr. izbjegavati asocijalno društvo, pažljivo birati nove partnere)

6. Specifična ponašanja djece

- Održavati posvećenost obrazovanju (npr. redovito pohađati školu, postizati odgovarajući školski uspjeh)
- U skladu s dobi regulirati osjećaje i ponašanje u socijalnim odnosima (prepoznati svoje osjećaje i osjećaje drugih osoba, uspostaviti samokontrolu agresivnog ponašanja u školi/obitelji, aktivno se uključiti u programe za specifične poteškoće ponašanje/ psihičkog zdravlja)
- Uspostaviti kvalitetne i podržavajuće socijalne odnose s vršnjacima
- Izbjegavati osobe sklone društveno neprihvatljivom i rizičnom ponašanju
- Razvijati poticajne i nerizične sadržaje slobodnog vremena
- Proširiti socijalnu mrežu sa značajnim odraslim osobama u širem obiteljskom okruženju i zajednici
- Razvijati i održavati zdravi stil života (npr. prestati pušiti, prestati koristiti alkohol i droge, baviti se sportom)

Završna evaluacija provođenja slučaja

Završna evaluacija provođenja mjere treba odgovoriti na sljedeća pitanja (Žegarac, 2015):

- Je li dijete sada sigurno (ukoliko je to početno bilo relevantno)?
- Koji rizici su još uvijek prisutni?
- Do kojih je promjena došlo u uvjetima, okolnostima i ponašanju roditelja, ostalih članova obitelji i djeteta?
- Koji su zadaci/aktivnosti/intervencije iz plana mjere ispunjeni?
- Kakav je napredak u odnosu na ciljeve koji su definirani u planu mjere?
- Ukoliko postoje prepreke u postizanju postavljenih zadataka i postizanju ishoda, na koji način se one mogu otkloniti ili umanjiti?
- Jesu li zadovoljene potrebe djeteta?

Radionica - Lista za procjenu razvojnih rizika (90 min)

Materijal:

- Lista za procjenu razvojnih rizika, verzija 2018.
- Opis čimbenika rizika (nova verzija)

Postupak:

- Proučavanje Opisa čimbenika rizika, pitanja i pojašnjenja
- Primjena Liste RR – rad na jednom aktualnom slučaju zaštite djece
- Rasprava

Ključni izvori

- Ajduković, M. (2000). Ekološki multidimenzionalni pristup sagledavanju činitelja rizika i zaštite u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži. U: Bašić, J. i Janković, J. (Ur.), Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži. Zagreb: Povjerenstvo za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju (str. 47-62).
- Ajduković, M. (ur) (2015). Pomoć roditeljima u zaštiti dobrobiti djece. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć i Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/DPP-Unicef-prirucnik_Dobrobit_djeteta-web.pdf
- Begić, D. (2011). Psihopatologija. Zagreb: Medicinska naklada.
- Standardi za terminologiju, definiciju, kriterije i način praćenja pojave poremećaja u ponašanju djece i mladih (2011). Povjerenstvo za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladih Vlade Republike Hrvatske. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
- Žegarac, N. (2015). Od problema do prilika u vođenju slučaja.
<https://www.undp.org/content/dam/montenegro/docs/publications/si/Od%20problema%20do%20prilika.pdf>